

Skogsstyrelsen, att Oskar Forsberg

Ulriksdal 24 maj 2017

WWFs remissvar:

Nya och reviderade målbilder för god miljöhänsyn

Världsnaturfonden WWF lämnar härmed följande synpunkter:

Hänsyn till träd och buskar med naturvärden

Världsnaturfonden ser i stort positivt på förslaget till målbild. Förslaget är generellt konkret och handfast vilket vi välkomnar.

Det är positivt att målbilden innehåller en tydlig miniminivå för antal stormfasta träd som skall lämnas samt att det tydligt anges att dessa träd bör tillhöra de grövsta träden. Det förtydligas också via konkreta diameterangivelser.

Aspekten att träden bör placeras i grupp eller i närhet till hänsynytor ser vi också som mycket viktig och tydliggör att dessa träd skall lämnas utöver annan naturhänsyn.

WWF ser det som centralt att ovanstående aspekter bibehålls. Vi kan dock konstatera att det är oklart varför miniminivån 10 träd per hektar har valts. De rekommendationer som finns baserat på forskningen tyder snarast att högre nivåer behövs för att detaljhänsynen skall kunna bidra effektivt till att bevara biologisk mångfald¹. Givet detta bör målbilden betydligt tydligare betona att det rör sig om en miniminivå och att många fler träd i många fall bör lämnas.

Övriga synpunkter:

"...lämnas 10 stormfasta framtida naturvårdsträd sk utvecklingsträd i snitt per ha" bör förtydligas så att det tydligt framgår att det rör sig om ett genomsnitt i det aktuella beståndet.

¹ Se t ex Gustafsson, L. et al. (2012) Retention forestry to maintain multifunctional forests: A world perspective. *bioscience* 62,633-645 & Fedrowitz, K. et al (2014). Can retention forestry help conserve biodiversity? A meta-analysis. *Journal of Applied Ecology* 51: 1669–1679

Hänsyn till död ved

Världsnaturfonen ställer sig frågande till den "definition" av död ved som målbilden bygger på:
"Med död ved avses här stående och liggande ved minst 15 cm grov"

WWF anser att all död ved generellt bör värnas och att det definitivt finns död ved under 15 centimeter som fyller viktig naturvårdsfunktion. Vi föreslår att målbilden generellt bör gälla all död ved utöver klenare avverkningsrester o dyl. Detta är redan idag väletablerat inom skogsbruket i Sverige. En förändring av definitionen i denna riktning skulle också resultera i en förenkling och större tydlighet av målbilden.

Målbilden för nyskapande av död ved bör utvecklas och förtydligas. Det bör tydligt anges att träd som kapas bör vara grova samt kapas på högsta säkra höjd. "Naturvårdseffekten" är enligt forskning kopplat till den samlade mantelytan av högstubben/ trädet och bör därför maximeras vid nyskapande.

Även liggande färsk död ved är en bristvara som aktivt bör nyskapas t ex genom att lämna övre delen av trädet från en kapad högstubbe.

Målbilden bör också mycket tydligare betona att det rör sig om en miniminivå och att många fler högstubbar/ liggande döda träd i många fall bör nyskapas.

Nyskapande av död ved bör prioriteras i solbelysta lägen. Forskning kring högstubbar² ger stöd för detta. Vidare skapas idag relativt mycket död ved i olika typer av hänsynsytor och högstubbar i gallring som oftast är beskuggade.

WWF föreslår därför att målbilden bör tydliggöra solexponerad nyskapad död ved vid slutavverkning som huvudsaklig prioriteringsgrund.

Världsnaturfonden anser att det är mycket olyckligt att förslaget till målbild innehåller generella "urkopplingar" som gör att död ved som har eller bör lämnas för naturvårdssynvinkel istället rekommenderas att tas tillvara av s.k. skogsskyddssynpunkt. Vi kan konstatera att Skogsstyrelsen avser att inom kort revidera aktuella föreskrifter och allmänna råd med syftet att undvika att lämnad naturhänsyn mm måste tas ut. Vi uppmanar Skogsstyrelsen att färdigställa och synkronisera detta arbete med färdigställandet av denna målbild. Ett mindre bra alternativ är att tydligt ange att dispens istället skall sökas från Skogsstyrelsen där sådana behov uppstår. Detta är redan idag praxis bland många aktörer.

Vi anser det direkt olämpligt att ha med en specifik punkt om regler i bekämpningsområden i själva målbilden.

² Lindhe A .2004 Conservation through management- Cut wood as substrate for saproxylic organisms

Miljöhänsyn vid rensning och annat underhåll av diken & Miljöhänsyn vid skyddsdikning

I det följande fokuserar WWF på dikesrensning eftersom effekterna och hänsynen är likartade för dikesrensning och skyddsdikning. Många av synpunkterna för dikesrensning nedan bör dock beaktas för målbilder för skyddsdikning också.

Målbildsförslaget är undermåligt

Dikesrensning är en synnerligen problematisk verksamhet från miljösynpunkt. Därför hade WWF stora förväntningar på målbilderna. WWF konstaterar dock att de nu presenterade målbilderna är undermåliga eftersom de endast befäster dagens schablonmässiga verksamhet och knappast kan ses som "målbilder för god miljöhänsyn". Nytänkande och visioner saknas. Bristen på vetenskapligt underlag både vad gäller produktionsnytta och miljöeffekter är, som också påpekas i dokumentet, uppenbar.

Därför anser WWF att försiktighetsprincipen bör tillämpas och målbilderna därmed bör vara betydligt mer restriktiva till dikesrensning och skyddsdikning. Vidare bör skyddsåtgärder och försiktighetsmått vidtas som är tydligt baserat på vetenskaplig forskning.

WWF menar att Skogsstyrelsen bör snarast göra en omgående analys av dikesrensningsverksamheten. Huvudsakliga skälet för detta är att okunskapen om dikesrensningens produktionsnytta och miljöeffekter är besvärande stor. Efter en ordentlig genomlysning av problematiken, kan tidsenliga målbilder tas fram.

Förutsättningen tycks varit att dikesrensning är helt nödvändig

Intrycket vid läsning av målbilderna och kommentarerna är att huvudsyftet varit att befästa dagens sätt att se på dikesrensningen. Förslagen kan knappast beskrivas som "målbilder för god miljöhänsyn" med tanke på de uppenbara negativa effekter som åtgärderna innebär för speciellt vattenmiljön. Ett tecken på detta är att i kommentarerna först ägnas en och en halv sida åt produktionseffekter inklusive siffror på produktionsnyttan (sid. 27–29) medan miljöeffekter senare avhandlas i mycket allmänna ordalag på sex rader (sid. 30). Till exempel så redovisas inga resultat från DIVA-projektet, trots att dess rapport tas upp i litteraturlistan. Ett annat tecken är att finska forskningsresultat redovisas för produktionsnyttan men inte för miljöeffekter. Inte heller diskuteras möjligheter till alternativa skogsskötselmetoder, t.ex. andra trädslag.

Ingen diskussion om relationen till hållbart skogsbruk eller EU:s vattendirektiv och miljö kvalitetsmålen

En självklar fråga innan man definierar målbilder för god miljöhänsyn dikesrensning är:

"Är skogsbruk ekologiskt hållbart om detta kräver permanent markavvattning och därmed dikesrensning?" Av dokumentet framgår inte huruvida denna fråga har diskuterats. Inte heller hanteras frågan om hur dikesrensning och skyddsdikning påverkar förutsättningar att nå målen i EU:s ramdirektiv för vatten eller de svenska miljö kvalitetsmålen.

WWF anser att detta bör göras i slutversionen av de nya och reviderade målbilderna.

Tveksamt att utnyttja ett ekosystem och samtidigt skada ett annat

En annan fråga som bör belysas är:

”Är det hållbart att utnyttja ett ekosystem (skogen) och samtidigt negativt påverka ett annat ekosystem (vatten, våtmarker)?”

Att våtmarker av olika slag kan ta hand om slam är odiskutabelt. Det är däremot inte självklart att våtmarker ska användas som recipient för förorenat vatten från dikesrensning och därmed riskera att förlora sin struktur och funktion. Denna aspekt hanteras inte och WWF menar att detta bör diskuteras i slutförslaget.

Målbilderna bör tydligt styra mot att undvika dikesrensning och skyddsdikning

Världsnaturfonden föreslår att målbilder för både dikesunderhåll och skyddsdikning tydligt kompletteras med krav på planering för att undvika åtgärden t ex genom val av skogsskötselåtgärder som skärmar, val av annat trädslag eller dylikt. Skyddsdikning bör bara användas när det är uppenbart att Skogsvårdslagens förnygringskrav inte kan uppfyllas på annat sätt. Dikesrensning bör begränsas till de tydliga fall där det behövs för att trygga ett produktionsbestånds överlevnad. WWF anser att rekommendera dikesrensning för ökad skogsproduktion måste anses som tveksamt med tanke på kunskapsbristen om produktionseffekter och de påtagliga miljöriskerna med åtgärder av denna typ.

Okunskap om hänsynsåtgärder

Det finns inga svenska vetenskapliga studier av effekter av hänsynsåtgärder som översilning och anläggning av slamfickor, slamgropar eller sedimentationsbassänger. De finska forskningsresultaten (t.ex. Joensuu, S., Ahti, E. & Vuollekoski, M. 1999. The effects of peatland forest ditch maintenance on suspended solids in runoff. – Boreal Environment Research 4: 343–355) om sedimentationsbassänger tycks heller inte ha beaktats.

Det kan konstateras att de slamgropar som (eventuellt) anläggs i Sverige idag är alldeles för små, i likhet med vad finska forskare konstaterade. Det största problemet ute i naturliga vatten (bäckar, åar, sjöar) är det riktigt finpartikulära materialet, mindre än en millimeter. (Se t.ex. Österling, M. 2011. Grumlingens och sedimentationens källor och ekologiska effekter i vattendrag. Världsnaturfonden WWF, Solna. 35 sidor.) En effektiv sedimentationsbassäng måste alltså vara så stor att det finpartikulära materialet sjunker till botten. Det handlar då om uppehållstider för vattnet på minst 8 dygn. I slamfickor och slamgropar fastnar endast det grövsta materialet. Det är t ex osäkert om slamfickan i figur 10 överhuvudtaget har någon effekt. WWF menar att det behövs rejält stora slamgropar, dimensionerade efter mängden tillrinnande vatten. Det framgår inte av figur 4 och 9 hur mycket vatten som rinner till sedimentationsbassängerna. Behovet av stora och flödesanpassade sedimentationsbassänger måste tydligt framgå i dokumentet.

Våtmarker kan fungera som ett ”filter” och ta hand om slam från rensning. I målbilderna föreslås att dikesrensning avslutas innan naturliga vattenmiljöer och att våtmarker (och annan mark) fungerar som filter genom översilning. Efter några år har dock vattnet hittat egna vägar – istället för att översilas, det rinner i små rännilar (se t.ex. figur 11). Därmed försvinner filterfunktionen. Kunskap saknas idag om hur stora översilningsområden som behövs för att ta hand om de fina partiklarna. (Det framgår inte vad siffran 50 meter i figur 3 baseras på.) WWF menar att osäkerheterna om våtmarkernas effektivitet måste uppmärksammas och diskuteras i dokumentet.

Detaljsynpunkter

WWF anser generellt att råden är för allmänt beskrivna för att vara till ledning för praktikerna. Antingen bör råden preciseras eller så bör en mer konkret handledning arbetas fram som ett komplement. Exempelvis räknas på sidan 17 upp faktorer som avgör effekter av dikesunderhåll men ingen precisering hur dessa ska hanteras.

Målbild för god miljöhänsyn vid rensning och annat underhåll av diken – remissformulering med WWFs kommentarer i kursiv stil

- Varje dikesrensning föregås av en noggrann planering avseende nytta och utförande. *Här behövs ett avrinningsområdesperspektiv. Se kommentar under "Viktiga principer".*
- Dikesrensning utförs enbart i diken där bibehållen eller ökad trädillväxt kan förväntas. *Hur gör praktikern bedömningen? Stryk "ökad tillväxt"*
- Dikessträcka som inte bidrar till bibehållen eller ökad tillväxt lämnas orensad eller täpps igen.
- Dikessträcka med bäckliknande strukturer lämnas orensad. *Då är det oftast ett naturligt vattendrag som rätats/fördjupats*
- Dikessträcka genom värdefulla sumpskogar och andra våtmarksmiljöer lämnas orensad. *Bra, men samtidigt rekommenderas att släppa ut förorenat vatten i dessa miljöer.*
- Slamtransport förhindras till sjöar, vattendrag och värdefulla våtmarker. Det innebär till exempel att slamgropar och översilningsområden anläggs och att rensning avslutas med god marginal till sjöar och vattendrag. *Hur avgör praktikerna vad som är en "värdefull" våtmark. Vad menas med "god marginal" när underlag helt saknas? Överlämnas åt praktikerna att bedöma? Se ovan om våtmarker som recipient.*
Begreppen slamfickor, slamgropar och sedimentationsbassäng måste definieras i målbilderna, inte bara i ordlistan efter kommentarerna. Oklart var dessa ska placeras och på vilket avstånd från varandra. I SKS:s broschyr "Dikesrensning" finns principskiss med mått på diameter och djup för en sedimentationsbassäng (jfr även figur 4). Dock saknas en avgörande faktor – tillrinningsområdets storlek, dvs. hur mycket vatten som rinner till slamgropen. I många fall lär det behövas betydligt större sedimentationsbassänger. Vattnets uppehållstid måste vara minst 8 dygn för att de fina (<1 mm), och skadliga, partiklarna ska sedimentera. Alternativt kan ett stort antal slamgropar anläggas, fördelade i dikessystemet.

Viktiga principer – remissformulering med WWF:s kommentarer i kursiv stil

- Underhåll dikessystemen i form av regelbundna punktinsatser. Avlägsna nedfallna träddeklar och annat som orsakar lokala proppar. Se även över eventuella vägtrummor i systemet.
- Planera dikesunderhåll med tanke på effekter som kan uppkomma både uppströms och nedströms. *Planeringen måste göras i ett avrinningsområdesperspektiv, dvs. hela dikningsområdet plus angränsande naturliga vattenmiljöer. Känsligheten hos de naturliga vattenmiljöerna måste bedömas och tas hänsyn till. Utgångspunkten måste också vara att på varje fastighet göra allt för att minska effekten nedströms. Annars förskjuts ansvaret successivt till fastigheten närmast naturliga vatten.*
- Minimera antalet rensningar – varje enskild rensning kan innebära negativ påverkan på sjöar och vattendrag nedströms.
- Använd kombinationer av hänsynsåtgärder och nyttja terrängens variationer för bästa resultat. *Vilka hänsynsåtgärder? Hur nyttja terrängvariationer? Här behövs handfasta råd.*
- Rensa enbart de diken som har betydelse för att bibehålla eller öka produktionen. Att rensa diken som inte bedöms ha någon produktionseffekt innebär bara en kostnad och negativ miljöpåverkan.

Hur görs bedömning av produktionsnytta? Överlämnas åt praktikern? Stryk "...eller öka produktionen"

- Dikessträcka genom värdefulla sumpskogar och andra våtmarker rensas enbart om det är nödvändigt för att undvika dämning.
Dessa dikesträckningar bör aldrig rensas.
- Rensa inte vid höga vattenflöden. Mycket stora dikessystem kan delas upp och rensas i mindre enheter vid olika tidpunkter för att begränsa vattenflöden.
Vad menas med "att begränsa vattenflöden"? Material som lösgörs vid rensning vid lågvatten, kommer vid högvatten att spolras med vattnet.
- Vid rensning under hyggesfasen är risken stor för ökat läckage av metylkvicksilver. Det hänger ihop med att grundvattenytan är högre än normalt och tillgången på färskt organiskt material god, vilket stimulerar metylerande bakterier.
Metylkvicksilver ska läggas till under "negativa effekter" av dikesrensning (sid. 16)
- Spara viss vegetation i avloppsdikeyna. Den fångar upp både näring och slam.
Detta gäller endast det grovkorniga, synliga slammet. Det finpartikulära, och farliga, slammet rinner vidare.

WWF anser att det vid såväl dikesrensning som skyddsdikning alltid bör finnas specifika traktordirektiv eller motsvarande med dokumentation av planerade hänsynsåtgärder inritade. Den som utför åtgärderna skall ha tillgång till denna planering. Målbildsförslagen bör kompletteras med ett tydligt sådant krav.

Avsnittet "Kommentarer till kapitel 4. Dikesrensning", sid. 27–30

Sid. 27.

Arealer med potentiellt behov av dikesrensning med siffror medan arealen dikningar som inte gett produktionsökning anges som "en del av dikningarna" (sid. 27). En siffra på dessa "misslyckade" dikningar är 300 000 hektar (se t.ex. Päivänen, J. & Hånell, B. 2012. Peatland ecology och forestry – a sound approach. University of Helsinki Department of Forest Sciences Publications 3: 1–267).

Sid. 27 under "Produktionsnytta".

Här bör tilläggas att kompletteringsdikning innebär markavvattning, vilket kräver dispens/tillstånd. Tillämpas heller inte i Sverige idag.

Figur 4, sid. 29

Den schematiska arbetsgången (figur 4) har pedagogiska fördelar. Dock saknas vattendimensionen helt, alltså vad som kan hända nedströms. Finns t.ex. särskilt skyddsvärda eller känsliga vattenmiljöer nedströms? Ligger dikesrensningen i områden med finkorniga jordarter, som innebär större transport av partiklar nedströms? En utvecklad av beskrivning av arbetsgången skulle kunna vara till stor hjälp för praktikerna. Denna bör placeras i anslutning till målbilderna och inte bland kommentarer, eftersom de flesta sannolikt kommer att läsa just målbilderna men inte mer.

Avsnitten "Exempel på vilka typer av hänsyn ...", sid. 30–32, och "God praxis ...", sid. 32–34

I stort bra avsnitt men åtgärderna är alltför generellt beskrivna. Praktikerna behöver mer detaljerade råd.

Återställning/igentäppning av skogsdiken

Bra att detta tas upp. Andra metoder för proppning visas i Henrikson, L. & Petersson, P. 2011. Återskapa våtmarker genom att lägga igen diken. Världsnaturfonden WWF, Solna.

För dig som vill läsa mer

Förslagsvis läggs följande rapporter (på svenska) till:

Henrikson, L. & Petersson, P. 2011. Återskapa våtmarker genom att lägga igen diken. Världsnaturfonden WWF, Solna. 8 sidor.

Rivinoja, P. & Larsson, S. 2000. Effekter av grumling och sedimentation på fauna i strömmande vatten – En litteratursammanställning. SLU, Institutionen för vattenbruk. 30 sidor.

Österling, M. 2011. Grumlingens och sedimentationens källor och ekologiska effekter i vattendrag. Världsnaturfonden WWF, Solna. 35 sidor.

Synpunkter på bildmaterialet

Bildmaterialet i remissen är ottydligt och visar i flera fall direkt olämpliga åtgärder/exempel ur miljösynpunkt. WWF föreslår att bildmaterialet ses över och ersätts av illustrationer som specifikt är framtagna för att visa önskvärt tillstånd och hänsyn,

Figurerna sid. 16–19

Figur 1

Är grävning av nya diken för uppsamling nedströms översilningsområdet tillåtna eller rör det sig formellt om markavvattning?

Figur 3

Är 50 meter tillräckligt? Vad är denna siffra baserad på?

Figur 4

Texten kompletteras med att mängden tillrinnande vatten (även vid högvattenföring) bestämmer storleken samt att vattnets uppehållstid ska vara minst 8 dygn.

Figur 5

Opedagogisk, svårt att se det texten beskriver

Figurerna sid. 27–45

Figur 4

Bra men måste utvecklas, se ovan

Figur 10

Mycket tveksamt om denna slamficka överhuvudtaget har någon effekt

Figur 11

Tycks som att rännil bildats i översilningsområdet

Figur 12

Denna typ av dikespropp har kort livslängd

Figurerna sid. 45-48

Figur 4

Olämplig bild som visar mycket djupt "skyddsdikey".

För Världsnaturfonden WWF

Per Larsson
Senior rådgivare

Peter Westman
Naturvårdschef